

УДК 27-12:111.1]:27-726.1Сурозький](045)

КОНЦЕПЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У ВЧЕННІ МИТРОПОЛИТА АНТОНІЯ СУРОЗЬКОГО

Михайло Сивак

Львівська православна богословська академія
вул. Лисенка, 43, 79008, м. Львів, Україна

У статті здійснюється теолого-філософський аналіз вчення митрополита А. Сурозького (Блума) про особистість. Осмислюється онтологічна первинність особи щодо природи, розкривається діалектика буття і самоконструювання людини у двох модусах – «індивіда» та «особистості», акцентується увага на тому, що для людини життєвим орієнтиром повинна стати актуалізація власної іпостасної сутності через співвіднесення з іншими людьми та Богом.

Ключові слова: особа, особистість, іпостась, персоналізм, образ, цілісність.

Одне із фундаментальних питань філософської антропології та антропологічного дискурсу загалом є питання особистості. В різні епохи мислителі намагалися досягнути сутність людини, її природу, глибину. Для цього використовувалися різні терміни, значення яких наповнювалося тим чи іншим змістом. Основоположними термінами, які характеризують людину, є концепти «особа», «особистість», «персона», що задає вектор дослідження людського «Я». Як наслідок, в європейському інтелектуальному дискурсі виник навіть цілий напрям, який називається персоналізм. Цей напрям внутрішньо є дуже різноманітним і деколи навіть суперечливий. Існує філософський персоналізм, богословський персоналізм, існує персоналізм як філософська традиція метафізики XIX століття, також існує персоналізм як ряд напрямків філософії у Франції, Німеччині, Америці, Росії, а також існує християнський персоналізм, який часто асоціюється з патристичним синтезом. Тому, дослідження теми людської особи чи особистості є завжди актуальним.

Серед публікацій, присвячених дослідженню концепту людської особистості окрім праць А. Сурозького, слід зазначити твори християнського філософа-персоналіста В. Лоського «Нарис містичного богослов'я Східної Церкви», «Догматичне богослів'я», монографії грецьких мислителів Й. Зізіуласа «Буття як спілкування» та Х. Яннараса «Свобода етосу», численні праці викладача Оксфордського університету митрополита Калліста (Уера) та багато інших.

Метою статті є з'ясування особливостей і специфіки концепції людської особистості як іманентного аспекту людського буття у спадщині А. Сурозького.

Антична філософія (грецька і латинська мова) для позначення терміну «особистість», того, що ми зараз називаємо цим словом, використовували певні групи майже синонімічних термінів, при чому, латинські терміни були доволі точними кальками грецьких:

грецькі	латинські	переклад
атом (ἄτομος)	індивід (individuum)	«неподільний», «цілий»
іпостась (ὑπόστασις)	субстанція (substantia)	«те, що стоїть під усім»
просопон (πρόσωπον)	персона (persōna)	«маска», «личина»

Латинське слово «індивід» це точна калька грецького слова «атом», буквально, і одне й інше слово означає «неподільний». Атом – це те, що губить свою специфіку, коли його розібрати на складові. Це слово за своїм семантичним значенням є досить широке і може означати не лише людину, але й будь-яку річ.

Слово «іпостась» має два ключові значення: «1) у християнському світобаченні та богослов'ї характеристика осіб Св. Трійці, які вважаються єдиними за сутністю та різними за проявами; 2) та чинність, якої може набувати людина під час виконання певним функцій або повноважень» [12, с. 78–79]. В латинську мову це слово увійшло як термін «*субстанція*» – дещо засадниче, підстава, гранична засада, що дозволяє зводити багатоманітність властивостей до чогось постійного; це, іншими словами, певні реальність, яка розглядається в аспекті її внутрішньої єдності. Сенс і одного, і другого терміну (іпостась і субстанція) однаковий і споріднене сенсом глибинності, засадничого принципу.

І третя пара термінів, яка є пов'язана з нашою тематикою це: латинський термін «*персона*» (він став основоположний для західної теолого-філософської думки). Цей термін відповідає грецькому слову «*просопон*». Однак тут є цікава відмінність: просопон («*прос*» – до, «*оптика*» – бачити) «проступаючи через» «бачити через», те, що відповідає терміну «*личина*». Тертуліан запозичує цей термін з юриспруденції. Боецій вважає, що термін персона має значення не лише маски в античному театрі, яка виконувала функцію резонатора, підсилювала звук, а й походить від дієслова *personare*, що значить «голосно звучати» пов'язує ідею особистості з ідеєю мови. Персона і просопон – це маска, щось зовнішнє, те по чому можна відрізнити одне від іншого. Для філософсько-теологічної думки Сходу головним терміном стала «іпостась», а для Заходу головним терміном стала «персона». У тринітарному богослов'ї персона на відміну від індивіда не зводиться до якихось індивідуальних особливостей, вона постає онтологічно первинною щодо природи, вільно визначаючи образи свого існування.

Розмірковуючи про «Я» людини, А. Сурозький розрізняє два бачення: «Я» як індивід та «Я» як особистість і персона.

А. Сурозький вказує на велику різницю між термінами «особистість», «персона» та «індивід». «Індивід, – за словами А. Сурозького, – це остання ступінь дроблення. Можна говорити про людство, можна говорити про народи, можна говорити про раси, про сім'ї, та в кінцевому результаті залишиться одиниця, тому що, коли ділити далі, то в кінцевому результаті залишиться не жива людина, а мертво тіло, труп – і душа покійника. Індивід – це результат дроблення. Ми всі – індивіди тією мірою, в якій чужі один одному, розділені від Бога і загубили внутрішню цілісність» [2, с. 851]. Індивід є межею дроблення і розпаду і між людьми, і з Богом. Але по-іншому виглядає ситуація з особистістю. Особистість є поза межами такого роздріблення і розділення.

«Коли ми хочемо визначити, описати індивіда, ми можемо зробити це лише в категоріях, спільних для всіх людей, але людей, котрих ми групуємо за тими чи іншими ознаками. З погляду зовнішності ми говоримо про ріст, колір волосся, характерних особливостях людини: він високого чи низького зросту, блондин чи брюнет, у нього очі того чи іншого кольору, він товстий чи худий. ...В кінцевому результаті опис зведеться до опису рис, спільних для всіх людей, і при цьому люди групуються подібно тому, як роблять букет, який відрізняється від іншого букета, але що складається із тих самих чи подібних квітів» [1, с. 280]

«І насамкінець, – резюмує А. Сурозький, – для того, щоб взнати, відрізнити одного індивіда від іншого, ми використовуємо метод контрасту: іноді це протиставлення, іноді – аналогія <...> Як індивід, я є настільки, наскільки я глибоко відмінний від оточуючих мене індивідів» [1, с. 280]

Отже, ми бачимо, що для митрополита Антонія термін «індивід» має певне негативне наповнення, що позначає «постедемську» людину, яка перебуває у розділенні з іншими, тобто в другій людині бачить не Образ Божий, споглядання в любові Якого принесло б щастя, а бачить «чужинця», «іншого», «чужого». Таке твердження є, якоюсь мірою, спів-

звучним з тезою французького екзистенціаліста Ж.П. Сартра: «пекло – це інші» [13, с. 111], що наводиться у п'єсі «За зачиненими дверима». У цьому творі автор наголошує, що взаємини стають стражданням лише тоді, коли вони вже заздалегідь були спотворені й запламовані самими ж людьми. Філософ також підкреслював, що кожна людина має власну, зрозумілу лише їй (і то – далеко не до кінця) самосвідомість, і, судячи про себе, ми домішуємо до цих суджень думки інших людей. Таким чином, залежати від думки оточення і внаслідок цього перекручувати уявлення не тільки про власну особистість, але інших людей, і про світ в цілому – це і є справжнісіньке пекло.

Друге, що прослідковується в розумінні А. Сурозьким вищенаведеного терміну, це те, що «індивід» – це людина, яка ототожнює себе зі своєю природою, тобто змішує особу і природу, при цьому бажає самоутвердитися коштом природи. «В цьому і складається моє «індивідуальне буття», і з цієї хвилини, коли я говорю про контраст, протиставлення, відмінності загальних для всіх властивостей, я говорю про відстань, яку встановлюю між собою та іншим, і це дуже важливо: це один з аспектів гріховного стану, це те протиставлення, яке породжує розпад і не тільки перешкоджає участі в одній гармонії, але й встановлює ряд самостверджень, тому що з точки зору як психологічної, так і духовної, для індивіда характерним є саме самоствердження» [1, с. 280].

Термін «особистість», в розумінні А. Сурозького, є зовсім іншим онтологічним виміром, аніж «індивід». В його антропології поняття особистості є базовим. Виводиться воно з основних християнських догматичних учень, тобто із триадології та христології [1, с. 280]. В богослів'ї триадології йде мова про три Божественні іпостасі: Отця, Сина і Святого Духа, Котрі перебувають в абсолютній повноті природної єдності. Отець, Син і Святий Дух – це три божественні лики або три божественні особи (особистості). У грецькій мові лик позначається словом *просопон*, при чому в українській богословській термінології так склалося, що Божественні Лики іменуються Особами, а людська особистість (те саме слово *просопон*) іменуються терміном *особистість*. Христос – втілена друга Особа Пресвятої Тройці являється другою Божественною Особистістю, яка поєднує в собі дві природи: Божественну і людську. Таким чином, поняття особистості є основоположним і для триадології, і для христології.

В антропології поняття особистості також виходить на перший план, коли ми говоримо про глибинні основи християнського розуміння людини. Осмислення людини, в першу чергу, як образу Божого. В цьому полягає особливість богословського персоналізму: поняття особистості людини виводиться тут не зі спостережень за людиною, за її діями, а виводиться безпосередньо із головних догматичних християнських істин.

В антропології А. Сурозького під терміном особистість розуміється те, що є невимовне ні в яких природних категоріях, те, що, за словом В. Лоського, не зводиться до природи, це те, що зіставляє у кожній людині його унікальність, неповторність, те, що ніяк не може бути узагальнене, що ніяк не може бути пізнаним емпірично і виражене раціонально-понятійними засобами. Особистість – це те вище, що відрізняє людину з числа всіх створених істот, це те, що робить її образом Божим. Особистість дає можливість виразити в людині образ Божий найбільш повно, в порівнянні з усіма іншими поняттями, якими оперує богослів'я. Але, все-таки, і поняття особистість не може вичерпати всього того змісту, що наповнює образ Божий, оскільки тут мова йде про образ Самого Бога. І як невичерпним є Сам Бог, так і поняття образу Божого невичерпне. Таким чином, поняття особистість дає можливість виразити найбільш важливе і суттєве, що є в людині, у християнському розумінні.

Дослідник біблійної антропології М. Іванов стверджує, що образ Божий в людині, за самою своєю суттю, як зображення Невимовного й Невизначеного, також не може бути

повністю визначений і пояснений словами. Образ Божий – це наше глибинне «я», для визначення якого у нас немає ні слів, ні ясних понять. Але оскільки наше «я» якось проявляється зовні, то образом Божим в людині зазвичай називають ці його прояви, тобто розум, високі почуття, волю, свободу. Те ж заміщення сутності властивостями відбувається і щодо самого Першообразу, тобто Бога. Бог по Своїй сутності неосяжний і незбагнений, але ми говоримо, що Бог є Любов, Бог є Світло, Бог є Дух. Насправді ж ми не можемо сказати про Бога, що Він є «щось», але, бачачи Його прояви, зазвичай їх і називаємо образом Божим [7, с. 190].

В. Лоський у своїй праці «Нарис містичного богослів'я Східної Церкви», резюмуючи міркування святих отців про образ Божий в людині, також приходять до висновку, що створення людини за образом Божим виявляє в ній особливий і при тому фундаментальний для неї буттєвий вимір – особистість. Підставою для цього є ототожнення незводимості образу Божого до природного буття людини та невиводимості особистісного начала з людської природи. Так, з приводу останнього він пише: «Коли ми хочемо визначити, «характеризувати» яку-небудь особистість, ми підбираємо індивідуальні властивості, «приси характеру», котрі зустрічаються і в інших індивідів і ніколи не можуть бити абсолютно «особистими», бо вони належать загальній природі. І ми, врешті-решт, розуміємо: те, що є для нас найдорожчим в людині, те, що робить її «нею самою», – визначити неможливо, бо в її природі немає нічого такого, що відносилось б власне до особистості, завжди єдиної, незрівнянної та неповторної» [11, с. 93].

Слід зазначити, що великий вплив на погляди А.Сурозького мав відомий філософ-персоналіст В. Лоський, з яким владика був знайомий особисто й мав приязні стосунки. Сучасний богослов В. Сміх прямо називає А. Сурозького учнем В. Лоського [14, с. 303]. І справді, вчення А. Сурозького про особистість є досить співзвучним з персоналізмом В. Лоського.

Суголосність поглядів спостерігається у тлумаченні співвідношення термінів «образ Божий» та «подоба Божа». Що таке Божа подоба? Чи є відмінності між образом і подобою Божою в людині, чи ні? Більшість давніх отців та сучасних богословів проводять різницю між поняттям образу та подоби, хоча деякі не робили такої різниці. Так, перші з них говорили, що образ Божий знаходиться в самій природі нашої душі, в її розумі, в її свободі, а подоба – в належному розвитку та вдосконаленні цих сил людиною, а ще конкретніше – в досконалості її розуму і свободної волі, чи того й того разом, в чеснотливості та святості, в здобутті дарів Святого Духа. Отже, образ Божий ми отримуємо від Бога разом з буттям, а подоби повинні набувати самі, отримавши при цьому від Бога лише можливість. Ця думка про відмінність між образом і подобою Божою в людині має підставу і у Священному Писанні.

Зображаючи раду Трипостасного Бога про створення людини, Мойсей свідчить: *і сказав Бог: створімо людину за образом нашим і подобою (Бут. 1:26)*, а кажучи слідом за цим про саме створіння, висловлюється: *«і створив Бог людину, за образом Божим створив» (Бут. 1:27)*, тобто у 27-му вірші про подобу замовчано. Св. Григорій Ниський з цього приводу пише, що перше (за образом) ми маємо у створенні, а останнє (за подобою) ми самі звершуємо з власної волі. Бути за образом Божим властиво нам за нашим першим створінням, але стати за подобою Божою залежить від нашої волі. І це залежне від нашої волі існує в нас лише у можливості: набувається ж нами насправді завдяки нашій діяльності. Коли б Господь, маючи намір створити нас, не сказав попередньо: створімо і за подобою, і коли б не дарував нам можливості бути за подобою; то ми власними силами не могли би бути за подобою Божою. Але давши нам цю можливість, Бог нам самим надав бути діячами нашої подоби з Богом, щоб відзначити нас приємної нагороди за діяльність; щоб ми не були подібні до зображень бездушних, що їх роблять живописці [5, с. 116].

Подоба – це здатність людини йти шляхом вдосконалення того, що спочатку закладене в ній. Якщо тут «образ» це також і розум і вільна воля, то «подоба» це процес діяльності людини, яка називається життям (початим і завершеним в часі), протягом якого вона повинна реалізувати себе в турботі про світ, в любові та доброчесності, і таким чином уподібнитися своєму Творцеві. За словами святителя Григорія Ниського: «Мета доброчесного життя – уподібнення Богу» [5, с. 118].

Образ Божий є фундамент або основа особистості. Людина не могла би бути особистістю, якби її Першообраз – Господь Бог – не був би Особистістю. Як зауважує М. Бердяєв: «особистість і є образ і подоба Бога в людині. Особистість є реалізація в природному індивідуумі його ідей, Божого задуму про нього» [3, с. 297]. А. Сурозький зазначає: «Особистість, персону – це те, чим ми покликані стати, подолавши індивіда <...> Особистість може бути розкрита тільки в Тому, Хто її знає, тобто в Богові. У нас є особистість, яка є образ Живого Бога <...> Ми стали карикатурою образу Божого» [1, с. 289].

Отже, між образом Божим в людині та особистістю людини є прямий зв'язок, проте це не одне і те ж. Це не зайве підкреслити, тому що часто доводиться зустрічатися з отождненням того й іншого. А. Сурозький вважає, що образ Божий є в кожній людині, що кожна людина є особистість. Однак, при цьому забувають, що образ даний, а особистістю треба стати. Так, кожна людина є особистість, але тільки потенційно, а не насправді. Образ Божий в людині є насіння, а особистість – паросток, що виростає з нього [10]. Тобто, щоб стати особистістю повною мірою, необхідно набути подоби Божої, уподібнитися Богу, досягти тієї досконалості, до якої закликає нас Господь: «*будьте досконали, як Отець ваш Небесний досконалий*» (Мф. 5: 48). Недаремно, один з чинів святості Церква іменує, як «преподобні», тобто ті, хто намагався уподібнитися Богу, ті, хто зреалізували в собі особистість (стали особистістю), вийшли за межі природи.

Говорячи про велич людини, А. Сурозький в одній зі своїх бесід цитує пустельника древності, котрий сказав: «хто бачив брата свого, той бачив Бога свого – ікону, живу ікону, не Самого Бога, а людину, пронизану божественною присутністю». Кожна людина несе в собі гідність сина Божого, кожна людина створена на образ Божий, кожен із нас є ікона Бога, (*είκόνα* грецькою мовою – образ, ікона). Оскільки образ Божий є в кожній людині то, відповідно, ми повинні вчитися бачити цей образ у кожній людині, це Божественна гідність [1, с. 706].

Одразу виникає питання: а яким чином можна стати особистістю? Як уподібнитися Богу? Святитель Василій Великий відповідає: «Якщо ти станеш ворогом зла, забудеш колишні образи та ворожнечу, якщо любитимеш своїх братів і співчуватимеш їм, то уподібнишся Богові. Якщо від щирого серця пробачиш своєму ворогові, то уподібнишся Богові. Якщо ти ставишся до брата, який згрішив проти тебе, так само, як Бог ставиться до тебе, грішника, то своїм співчуттям до ближнього уподібнюєшся Богові. Отже, ти володієш тим, що за образом, являючись [істотою] розумною, за подобою ж стаєш, набуваючи благості. Вдягніться в милосердя і благодать (Кол. 3: 12), щоб одягтися у Христа (Гал. 3: 27). Тими ділами, якими вдягаєшся в милосердя, ти вдягаєшся у Христа і через близькість до Нього стаєш близьким Богові. Отже, історія [творення] – це виховання людського життя. *Створи́мо людину за образом*. Нехай вона від моменту створення володіє тим, що за образом, і нехай [сама] стає тим, що за подобою. Бог дав їй для цього силу. Якби Він створив тебе і за подобою, то в чому була б твоя заслуга? Заради чого ти увінчаний (Пс. 8, 6)? Якби Творець все тобі дарував, то як би відкрилося тобі Царство Небесне? І ось одне тобі дане, а інше залишене незавершеним, щоб ти вдосконалиювався й вшанувався винагородами, яка сходить від Бога» [4, с. 444].

Тільки тоді ми зможемо зрозуміти слова Спасителя про те, що ми повинні любити ближнього, як самого себе. Безпосередньо, як самого себе. Ми повинні любити самого себе, але не ту емпіричну людину, якою ми є: самолюбиву, нерозумну, славолюбну, а любити ту людину, котра закладена в наші глибини, як можливість і як покликання. Ми повинні шукати в собі цю людину, ми повинні знайти в собі цю людину її берегти. Як Божа Матір берегла Спасителя, коли Він лежав в яслах, як Вона його берегла, як Він був Немовлям, як Вона його захищала, коли Він був Дитиною. Ця цитата впливає з патристичного мислення митрополита Антонія, зокрема вона перегукується з думкою святителя І. Брянчанинова, у якій останній, розмірковуючи про любов до ближніх, підкреслює, що ми не вміємо любити ближнього, як самого себе, бо ми не вміємо любити самого себе. Як каже митрополит Антоній, ми любимо себе емпіричного: любимо свої пристрасті, любимо своє самолюбство, нерозумність, пихатість, але мало намагаємось любити ту потаємну людину серця, про яку ми читаємо у першому посланні апостола Петра, або апостола Павла – внутрішня людина. Ми повинні жити та любити в собі внутрішню людину. В одній зі своїх бесід владика Антоній цитує преподобного Єфрема Сиріна і говорить, що Господь, творячи людину, вкладає в неї все Царство Небесне. Тобто у кожному з нас є великий скарб, кожен із нас повинен знайти ту дорогоцінну перлину, про яку говорить Спаситель у притчі. Коли ми навчимося входити у свою глибину, за словом митрополита Антонія, лише тоді можливо досягнути особистісного рівня.

Отже, згідно з ідеєю А. Сурозького, можна виокремити два різні, але корелятивні шляхи самопізнання: пізнання індивіда, який не хоче бачити себе істинного і не хоче бути справжнім, реальним і пізнання особистості, яка віднаходить власну повноту через розкриття свого першообразу, іпостасної сутності, досягаючи повноти самоздійснення, свободи, гармонії, відновлення цілісності.

Концептуальне ядро тлумачення особистості в поглядах А. Сурозького розгортається в традиції святоотцівського богослов'я з акцентом на сотеріологічній та есхатологічній складових, екзистенційній зануреності та цілісності. Можливість досягнути особистісної повноти та самоздійснення дається людині завдяки Другій Іпостасі Святої Трійці, що відкриває людині потенційну можливість актуалізації образу Бога, розкриття власної іпостасної сутності, перебуваючи одночасно у постійному становленні, але залишаючись самототожним у власній ідентичності (за словами А. Сурозького, «ніхто не вимагає від вас бути тим, чим ви не є, але можна у вас запитати, можна від вас вимагати, щоб ви були самі собою» [1, с. 290]). Саме в особистісному аспекті на найглибіннішому рівні виражається образ Божий в людині, досягається відчуття цілісності з одночасною незавершеністю, що постає умовою безперервного самотворення. Онтологічною підставою антропологічної моделі особистості є актуалізація таких характеристик, як любов, свобода, відкритість через подолання самоті з кінцевою метою обоження через служіння людям (концептуалізація людської особистості є неповною в осягненні індивідуальної свободи, людина також має актуалізувати своє відношення до інших людей через екзистенційне співвіднесення з Божественною реальністю) та спілкування (особистість можна сприйняти та пізнати тільки через спілкування), творчість, унікальність (за словами А. Сурозького, ми маємо неповторну долю і шлях, ми безподібні між собою і неповторні перед Богом, що зумовлює неможливість визначення і нашу унікальність) і цілісність. В антропологічній аналітиці А. Сурозького проглядається репрезентація парадигми духовної практики самоконструювання з метою обоження, де ключові особистісні характеристики можуть розкритися у відношенні до божественної реальності. Окреслення сутності людини має яскраве персоналістичне забарвлення з акцентом на актуалізації духовних аспектів самотворення.

Список використаної літератури

1. Митрополит Суворожский А. Самопознание. *Труды*. Книга первая. 3-е изд. Москва : Практика, 2014. 1098 с.
2. Митрополит Суворожский А. Тело, дух, душа : целостность человеческой личности. *Труды*. Книга вторая. 3-е изд. Москва : Практика, 2014. 978 с.
3. Бердяев Н.А. Философия свободного духа. 297, 298 с.
4. Василій Великий, свт., архієпископ Кесарії Каппадокійської Творіння : в 2 т., 4 кн. / пер. Патріарха Філарета (Денисенка). Київ : Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2010. Т. 1, кн. 1. 444 с.
5. Григорій Ниський, свт. Творіння : в 4 т / святитель Григорій Ниський; під ред. Святейшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета ; пер. Київської православної богословської академії УПЦ Київського Патріархату. Київ : Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2011. Т. 1. 623, 1 с.
6. Йоан (Зізіулас), митр. Буття як спілкування. *Дослідження особистості і Церкви* / пер. з англ. Київ : Дух і літера, 2005. 276 с.
7. Иванов Н., прот. И сказал Бог... Библейская онтология и Библейская антропология. Толкование первых глав книги Бытия (главы 1-5). Клин : Христианская жизнь, 2005. 190 с.
8. Калліст (Уер), еп. Православний шлях. Київ : Дух і літера, 2003. 176 с.
9. Киприан (Керн), архим. Антропология Св. Григория Паламы. Київ : Издательство имени святителя Льва, папы Римского, 2006. 434 с.
10. Лоргус А., свящ. Православная антропология. Москва, 2003
11. Лосский В.Н. Очерк Мистического богословия Восточной Церкви. Москва, 1991. 93 с.
12. Петрушенко В.Л. Тлумачний словник основних філософських термінів. Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. 264 с.
13. Сартр Ж.П. За закрытыми дверями. Философские пьесы. Москва : Канон, 1996. 111 с.
14. Сміх В. Тріадологія та Христологія – основа православного вчення про особистість. *Труди Київської Духовної Академії : науковий збірник Київської православної богословської академії* / ред. кол.: митр. Переяслав-Хмельницький і Білоцерківський Епіфаній (Думенко) (гол. ред.) та ін. Київ, 2016. № 16(188). 399, 1 с.
15. Яннарас Х. Свобода етосу / пер. з англ. Київ : Дух і літера, 2003. 268 с.

**THE CONCEPT OF PERSONALITY IN THEOLOGY
BY METROPOLITAN ANTHONY OF SOUROZH**

Mykhailo Syvak

*Lviv Orthodox Theological Academy
Lysenko str., 43, 79008, Lviv, Ukraine*

In the article the theological and philosophical analysis of theology by Metropolitan Anthony Sourozh (Bloom) about personality is made.

The ontological antecedent of a person in relation to the nature is examined, the dialectic of existence and self-construction of a human in two modus: “an individual” and “a personality” is revealed, the attention is directed to the idea that the actualization of the own hypostasis essence through the interrelationship with other people and God has to be the life guide for a person.

Key words: person, personality, hypostasis, personalism, image, integrity.